

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิจัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลบ้านชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุพื้นที่ตำบลบ้านชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช การทำงานร่วมกับชุมชนการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลบ้านชะอวด จำนวน 3 คน เจ้าอาวาสวัดชะอวดจำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ กศน. จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่สภาวัฒนธรรมตำบลบ้านชะอวดจำนวน 1 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เช่น แบบบันทึกการสังเกต แบบสรุปผลการบันทึก การสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดระยะเวลาในการศึกษาการวิจัยได้ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 11 เดือน ดำเนินการตั้งแต่เดือนธันวาคม 2547 ถึง ตุลาคม 2548 โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอจุฬาภรณ์ (กศน.) เป็นผู้ช่วยในการจัดเก็บข้อมูลจากการสังเกต และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการสังเคราะห์เนื้อหาโดยการสรุปประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ โดยนำเสนอผลการดำเนินเป็น 2 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ และระยะที่ 2 ขั้นดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. ศึกษาบริบทชุมชน การศึกษาเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการมีส่วนร่วม การจัดการศึกษาตลอดชีวิต ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากผลการศึกษาเอกสารค้นพบว่า การทำกิจกรรมกับชุมชนหน่วยงาน กศน. จะดำเนินการโดยลำพังจะเกิดผลในวงแคบ การเพิ่มพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการทำงานไปสู่

เป้าหมายเดียวกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด สภาพของชุมชนบ้านชะอวดซึ่งเป็นชุมชนสังคมชนบทมีวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกัน โดยใช้วัดชะอวดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน สถานที่แห่งนี้จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน โดยมีเจ้าอาวาสวัดชะอวดเป็นที่เคารพและให้ความไว้วางใจ และเป็นพระนักพัฒนาการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชุมชนสภาพพื้นที่ลาดจากเนินสูงทางทิศตะวันตก การประกอบอาชีพของประชาชนบริเวณที่ลาดเนินสูงส่วนใหญ่ทำอาชีพสวนยางพาราและการทำสวนผลไม้ ที่ราบลุ่มทำนาข้าว พื้นที่ตำบลบ้านชะอวดมีจำนวนพื้นที่ 22,840 ไร่ หรือ 36.54 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้น 1,049 ครัวเรือน จำนวน 4,354 คน จำแนกเป็นชาย 2,172 คน หญิง 2,182 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุ จำนวน 372 คน จำแนกเป็นเพศชายจำนวน 151 คน และเพศหญิงจำนวน 221 คน ความหนาแน่นของประชากร 119 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ กระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนบ้านชะอวด ศูนย์รวมจิตใจและเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานของชุมชนบ้านชะอวด คือ วัดชะอวด หรือชาวบ้านเรียกว่า “วัดอวด” สภาพของชุมชนไม่มีถนนสายหลัก การเดินทางออกไปสู่ตัวอำเภอจะต้องอาศัยถนนของชุมชนข้างเคียง ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ได้แก่ พื้นที่ป่าชุมชน ป่าสาธิต และคลองท่ายาง ซึ่งเป็นคลองสายหลักของชุมชน สภาพปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ในลำคลองเริ่มลดน้อยลง กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนใช้วิธีการเรียนรู้กันภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

2. คัดเลือกชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกชุมชนบ้านชะอวด ตำบลชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ เป็นพื้นที่ดำเนินการเนื่องจาก

2.1 สภาพของของชุมชนมีศูนย์รวมด้านจิตใจคือวัด และวัดเป็นสถานที่ที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนมักจะใช้เป็นที่จัดประชุม และทำกิจกรรมของคนในชุมชน

2.2 แกนนำในชุมชนมีความพร้อมสูง กล่าวคือผู้นำให้ความร่วมมือต่อการทำงาน การทุ่มเทและเสียสละ อุทิศตนกับการทำงานเพื่อส่วนรวมและมีจิตสาธารณะ ที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

2.3 การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุใช้วัดเป็นสถานที่ในการปฏิบัติธรรมเป็นกิจวัตรของผู้สูงอายุในทุกวันพระ และเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ดำเนินการของชุมชน

3. เตรียมการเข้าสู่ชุมชน ขั้นตอนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่เราไม่รู้จักชุมชน วิธีการเข้าหาชุมชน โดยการหาบุคคลสำคัญของชุมชน (Key Man) เป็นจุดเชื่อมการสานสัมพันธ์กับชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเข้าสู่ชุมชนโดยการประสานผ่านเจ้าหน้าที่ กศน. ที่รับผิดชอบภารกิจจัดการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ตำบลบ้านชะอวด ด้วยการเข้าไปพูดคุยและสร้างความเข้าใจ ถึงวัตถุประสงค์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ท่านเจ้าอาวาสวัดชะอวดเข้าใจและเห็นดีด้วยที่จะมีการฝึกกำลังการทำงาน
 ของทุกภาคส่วน เป็นการสร้างพลังแนวร่วมในการทำงานให้กับชุมชน ผู้รับบริการ คือ ผู้สูงอายุ
 ได้รับการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเตรียมการทำงานได้ให้คำแนะนำว่าจุดเริ่มต้นควรจะ
 มีใครบ้างที่เป็นแนวร่วมการทำงานร่วมกัน ซึ่งสรุปได้ว่าผู้มีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่
 อนามัยตำบลบ้านชะอวดจำนวน 3 ท่าน คือ นายไชยยุทธ มะเกลี้ยง นางหทัยทิพย์ ดวงแก้ว และ
 นางสาวสุนีย์พร เกิดวัน 2) สภากวฒนธรรมตำบลบ้านชะอวด 1 ท่าน คือ นางจันทน์ สรวรรณรัตน์
 3) ตัวแทนผู้สูงอายุจำนวน 6 ท่าน กล่าวคือ นายอนุกุล ภูซงค์ นางสาวจำปี มณีมาศ นางจับ ศรีจ้อย
 นางลำดวน สุขสวัสดิ์ นายไสว พูลเกิด นางกิมอิน ภูซงค์ และนายสมนึก ชนะภัย 4) ผู้นำชุมชน
 คือ นายแสงรัตน์ อนุรักษ์ ผู้ใหญ่บ้าน นายประภัสสร พูลเกิด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4. เตรียมคนและประสานงานเครือข่ายความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้มีการ
 เตรียมความพร้อมดังนี้

4.1 ประชุมผู้ช่วยวิจัยด้วยการสร้างความเข้าใจในการทำงานของบทบาทหน้าที่
 ผู้ช่วยวิจัย ให้มีความรู้ความเข้าใจในการสังเกตและบันทึกการดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษา
 ให้กับกลุ่มเป้าหมายและบันทึกสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมตามประเด็นและ
 กรอบของเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึก

4.2 ประสานงานเครือข่ายความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วม

4.2.1 การดำเนินการ ผู้ช่วยดำเนินการประสานงานในพื้นที่บ้านชะอวดผ่านครู
 อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน คือ นางกิริยาลักษณ์ สงณรงค์ ตำแหน่งครูอาสาสมัคร
 การศึกษานอกโรงเรียนตำบลชะอวด เป็นบุคคลหลักที่สำคัญกับการทำงานร่วมกันกับผู้นำชุมชน
 บ้านชะอวด

4.2.2 เทคนิคการเข้าพื้นที่ ผู้ช่วยได้ประสานงานกราบหมัสการเจ้าอาวาสวัดชะอวด
 คือท่านพระครูสังฆรักษ์ประวิทย์ ฐานิสโสโร ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญการเชื่อมโยงการทำกิจกรรม
 การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่เพราะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพและศรัทธา ผู้ช่วยขอ
 คำแนะนำในการหาผู้มีส่วนร่วมจากท่านเจ้าอาวาส ข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยนำมาประกอบการวางแผน
 เตรียมการก่อนการลงพื้นที่โดยดำเนินประสานผู้ที่เกี่ยวข้อง

4.2.3 ดำเนินการ โดยมีการนัดหมายพูดคุยแบบเป็นกันเอง การประสานเพื่อ
 สร้างความเข้าใจร่วมกัน และวัตถุประสงค์ของการสร้างความพันซ์ความคุ้นเคยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัย
 ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับ
 ผู้สูงอายุ ทราบถึงเป้าหมายของการทำวิจัย ตลอดจนภารกิจการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตาม
 บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องและสัมพันธ์กับภารกิจของ

หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดแนวคิดและเห็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกันที่จะผนึกกำลังในการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลบ้านชะฮวด

ระยะที่ 2 ขั้นดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจำแนกการดำเนินการกิจกรรมในแต่ละด้าน ประกอบด้วย ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านอาชีพ และด้านสังคม ในแต่ละด้าน ได้มีการวางแผนการทำงาน การดำเนินการและติดตามผล และสะท้อนผล/ปรับปรุง การพัฒนาการมีส่วนร่วมสรุปผลดังรายละเอียดดังนี้

ด้านสุขภาพกาย ได้มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน กล่าวคือ 1) ขั้นการวางแผนการทำงาน เป็นการวางแผนการทำงานของผู้มีส่วนร่วม ตลอดจนการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงกระบวนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในด้านสุขภาพกาย โดยร่วมกันค้นหาสภาพและปัญหาความต้องการพัฒนาสุขภาพกาย สรุปได้ว่าการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และการรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การดำเนินการดังนี้ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลมีบทบาทหน้าที่หลักในการอบรมความรู้ด้านสุขภาพกาย เจ้าหน้าที่สภากาชาดธรรมดามีหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมการเกี่ยวกับการออกกำลังกาย ตัวแทนชมรมผู้สูงอายุทำหน้าที่ประสานงานผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรม เจ้าหน้าที่ กศน. และผู้นำชุมชนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) ขั้นการดำเนินการและติดตามผล ผลจากการดำเนินการผู้สูงอายุมีความรู้และทักษะในการดูแลด้านสุขภาพมากยิ่งขึ้นว่าการเป็นโรคเบาหวานควรระมัดระวังอาหารที่หวานจัด เค็มจัด งดอาหารที่มีไขมันเพื่อเป็นการเลี่ยงต่อการเป็นโรคไขมันอุดตัน ความดันสูง อาหารที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ ควรเน้นประเภท ผัก ผลไม้ และเน้นการบริโภคโปรตีนจากปลาและพืชตระกูลถั่ว และการทำเครื่องดื่มน้ำเพื่อสุขภาพโดยเน้นพฤติกรรมบริโภค ในเรื่องเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ เช่น น้ำเต้าหู้ น้ำจิง และน้ำบัวบก ซึ่งสามารถทำได้เอง ด้านการออกกำลังกายใช้ทำการบริหารที่เหมาะสมกับวัยด้วย การรำไม้พลอง การบริหารร่างกายท่าต่างๆ ในรูปแบบโยคะ และ 3) ขั้นสะท้อนผล/ปรับปรุง การรวมกลุ่มในการออกกำลังกาย จุดเดียวที่วัดชะฮวด ผู้สูงวัยไม่สะดวกในการเดินทาง จึงแก้ปัญหาในการแบ่งจุดที่มารวมกันในการออกกำลังกายเป็น 3 จุด ในแต่ละจุดจะมีแกนนำในการรวมตัวในการออกกำลังกายร่วมกัน

ด้านจิตใจ ได้มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน กล่าวคือ 1) ขั้นการวางแผนการทำงาน การพัฒนาด้านจิตใจรูปแบบกิจกรรมเน้นการปฏิบัติธรรม การทำสมาธิ ผู้รับผิดชอบหลัก คือ เจ้าอาวาสวัดชะฮวด เป็นบุคคลหลักในการทำกิจกรรม และผู้มีส่วนร่วมอื่นคอยสนับสนุนเสริมการดำเนินการกิจกรรม 2) ขั้นการดำเนินการและติดตามผล การปฏิบัติธรรมเริ่มจากการสวดมนต์

การพึงธรรม และการทำสมาธิ 3) ชั้นสะท้อนผล/ปรับปรุง ผู้สูงอายุมีความต้องการฝึกวิธีการเดิน จงกลมซึ่งเป็นวิธีการฝึกสมาธิอีกรูปแบบหนึ่ง จึงได้มีการจัดหาวิทยากรมาอบรมและฝึกวิธีการเดิน จงกลมที่ถูกต้อง

ด้านอาชีพ ได้มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน กล่าวคือ 1) ชั้นการวางแผนการทำงาน สภาพความต้องการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำดอกไม้จันทน์ การทำผ้ามัดข้อม การทำเครื่องหอม ผู้รับผิดชอบหลัก คือ เจ้าหน้าที่ กศน. ผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ คอยสนับสนุนและเสริมการทำงาน 2) ชั้นการดำเนินการและติดตามผล พบว่า ผู้สูงอายุสนใจการทำดอกไม้จันทน์ การทำเครื่องหอม เพราะมีความคิดเห็นว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ กับตนเองและทำให้เกิดรายได้กับกลุ่ม 3) ชั้นสะท้อนผล/ปรับปรุง ปรับปรุงกระบวนการรวมกลุ่ม ในการจัดทำผลิตภัณฑ์ของชมรม

ด้านสังคม ได้มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน กล่าวคือ 1) ชั้นการวางแผนการทำงาน กำหนดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และร่วมกันทำ กิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมเยี่ยมเพื่อน การจัดสวัสดิการสำหรับ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบโดยชมรมผู้สูงอายุดำเนินการเป็นภารกิจหลัก หน่วยงานอื่นๆ เป็นหน่วยสนับสนุนและหนุนเสริม 2) ชั้นการดำเนินการและติดตามผล ได้มีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับของชมรมให้มีความชัดเจนและอยู่ในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร มากยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิและประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับจากกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง การช่วยเหลือศพผู้ยากไร้ โดยมีวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการผ่านผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลรับรองข้อมูลเพื่อรายงานไปยังสำนักงานสวัสดิการสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ ผลที่เกิดขึ้นสามารถช่วยเหลือศพผู้ยากไร้ประสบผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับชุมชน ดำเนินการกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ผลที่เกิดขึ้นสร้างขวัญและกำลังใจซึ่งกันและกันของผู้สูงอายุ ด้วยกัน ตลอดจนสร้างความรักความผูกพันผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกันและเจ้าหน้าที่ที่ร่วมเดินทางไปด้วย เกิดความรัก เห็นใจ เข้าใจซึ่งกันและกัน กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ โดยมีนายพ่อง ผิวมณี คนบ้านเกิดตำบลบ้านชะอวด ปัจจุบันอาศัยตำบลบ้านควนหนองคว่าได้เล่าเรื่องราวต่างๆ ของ ชุมชนบ้านชะอวดตั้งแต่อดีต ส่งผลให้เกิดความเป็นมาของชุมชน เกิดความรักชุมชนของตนเอง จากรุ่นปู่ย่าตายาย สู่รุ่นลูกหลาน การติดตามผลด้านสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมของกิจกรรม ด้านสังคม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งทุกคนสรุปว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และควรมีการปรับปรุงการเยี่ยมผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย ตั้งแต่ช่วงอายุ 75 – 80 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มบุคคลที่เดินทางไปไหนมาไหนไม่สะดวก และเป็นการติดตามดูแลและสุขภาพของเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขตำบลได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยวิธีการนำผลผลิตจากการผลิตของกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น

เครื่องหอม พิมเสนน้ำ ที่กลุ่มสามารถผลิตได้นำไปเป็นของเยี่ยมผู้สูงอายุด้วย กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยดำเนินการให้ในแต่ละคนที่อยู่บ้านใกล้เคียงกัน ได้ช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน และช่วยส่งข่าวสารข้อมูลให้คณะกรรมการของชมรมผู้สูงอายุได้ทราบถึงสภาพความทุกข์ ความเดือนร้อนของแต่ละคน เพื่อหาวิธีการช่วยเหลือ และในการนี้กรณีที่มีสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุได้เสียชีวิต จะมีการสงเคราะห์และเงินทำบุญจากสมาชิกให้กับญาติของผู้เสียชีวิต เพื่อบรรเทาความทุกข์ยากของญาติ 3) ขึ้นสะท้อนผล/ปรับปรุงด้านสังคม กิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ควรกำหนดแผนการดำเนินกิจกรรมเยี่ยมให้ชัดเจนว่าจะไปเยี่ยมบุคคลใครใด เมื่อไร และประสานผู้ที่จะไปร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมมือกันที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เกี่ยวกับระเบียบการสงเคราะห์เงินทำบุญงานศพ กรณีที่สมาชิกเสียชีวิต ควรมีหนังสือแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสะดวกต่อการจัดเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพและร่วมทำบุญ และการสรุปผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในรอบครึ่งปี และรอบหนึ่งปี

อภิปรายผล

วิสัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลบ้านชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เกิดขึ้นจากการได้ร่วมกันทำงานทุกขั้นตอน ประกอบด้วย 3 ชั้น กล่าวคือ 1) ชั้นวางแผนการทำงาน 2) ชั้นการดำเนินการและติดตามผล 3) ชั้นสะท้อนผล/ปรับปรุง ได้ใช้สถานที่ในการดำเนินการคือ วัดบ้านชะอวด ซึ่งเป็นสถานที่ที่เหมาะสมของชุมชนแห่งนี้ คือวัดเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินการ ทั้งนี้เพราะวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจของชาวพุทธศาสนิกชนทำกิจกรรมร่วมกัน ณ ที่แห่งนี้เหมาะสมที่สุด โดยเฉพาะชุมชนชนบทไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นเอกเทศ ดังนั้น การใช้วัดเป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุจึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง โดยมีเจ้าอาวาสเป็นบุคคลสำคัญ (KEY MAN) ที่เห็นชอบและให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่อการดำเนินการของกลุ่มผู้สูงอายุ ตลอดจนการดำเนินงานสร้างความเข้าใจและความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนขยายผลไปยังการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การติดตาม และการปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนรักและหวงแหนกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชนเกิดความร่วมมือร่วมใจมีความกระตือรือร้นในการทำงานร่วมกัน เพราะผู้มีส่วนร่วมเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอนุภาพ ธิรภาพ (อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ มีชัย, 2544) และเกิดประโยชน์กับกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันของ

ชุมชนบ้านชะอวด เมื่อทุกคนเห็นว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนเองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้รับบริการย่อมอยากที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปรัชญา เวสารัชช (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมก็เพราะว่าประชาชนมีความรู้สึกรู้ว่าจำเป็นต้องร่วมเมื่อได้รับการชักชวน โดยมองเห็นผลประโยชน์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลต่อการรวมกลุ่มและเกิดความความสนใจ กิจกรรมที่เข้าร่วมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีกรอบเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ ครอบคลุมสภาพความต้องการของผู้บริการ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนากิจกรรมของผู้สูงอายุ ที่ดำเนินการด้วยร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายส่งผลให้เกิดพลังการทำงานร่วมกันอย่างมีคุณค่า และเกิดประสิทธิภาพในการทำงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทรงศักดิ์ มีชัย (2544) และ สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์ (2543) พบว่าการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจและเต็มใจ มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม มีส่วนร่วมการดำเนินการทุกขั้นตอนมีผลต่อการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมทั้งสิ้น ส่งผลให้การการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นไปด้วยการรวมพลังกลุ่มผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุได้ประสบผลสำเร็จเป็นไปแนวทางทำให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุได้วางกรอบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านอาชีพ และด้านสังคม โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยมีเนื้อหาสาระที่ทันโลกทันเหตุการณ์เพื่อเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อการดำรงอยู่ได้ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุรกุล เจนอบรม (2542) สรุปผลการดำเนินการแต่ละกิจกรรมดังนี้

ด้านสุขภาพกาย การจัดกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้เป็นการเน้นกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพด้วยความรู้เพื่อสุขภาพควรลดอาหารที่เค็มจัด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศรีจิตรา บุณนาค (2542) พบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีปัญหาการขาดโภชนาการ ผู้สูงอายุมีปัญหาเกี่ยวกับความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคปวดข้อหลังเสื่อม ดังนั้น การมีความรู้และทักษะการบริโภคที่ถูกต้อง และการฝึกปฏิบัติการออกกำลังกายเป็นประจำ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิตยา ศรีสังวาล (2541) ที่กล่าวว่าชีวิตจะยืนยาวอยู่ที่การออกกำลังกายที่เหมาะสม สามารถลดความอ้วนและลดการเป็นโรค และการหัวเราะจะเป็นสัญญาณดีให้เห็นถึงสุขจิตที่ดี การทำกิจกรรมการออกกำลังกายร่วมกันเพื่อให้เกิดการผ่อนคลายความเครียด และสร้างเสริมสุขภาพจะช่วยลดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้กับโรคดังกล่าว และการฝึกทักษะการทำอาหารเพื่อสุขภาพเป็นการกระตุ้นการบริโภคที่ครบ 5 หมู่ ลดอัตราการเสี่ยงต่อโรค

การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยที่พวกเขาเหล่านั้นไม่มีความรู้สึกว่าเขาเป็นผู้สูงอายุที่ยังมีคุณค่าทางสังคม และยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนการมารวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเป็นสิ่งที่ได้แลกเปลี่ยนรู้ ผ่อนคลายความทุกข์ ผ่อนคลายความเครียดจากชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ (2538) ที่พบว่าสังคมปัจจุบันได้ตัดขาดผู้สูงอายุออกจากวิถีชีวิตในชุมชนและได้ถูกลดบทบาทไปมาก การรณรงค์ให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้น สังคมยกย่องให้เกียรติในการเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ ดังนั้น การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุให้มากที่สุด สภาพการดำเนินการออกกำลังของตำบลบ้านชะอวดยังดำเนินการได้ไม่สมบูรณ์มากนัก จึงต้องมีการปรับปรุงยุทธวิธีต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากความไม่พร้อมการเดินทางที่สะดวกการมาพบกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุการรวมตัวทุกบ่อดำเนินการได้ยาก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทกลุ่มเป้าหมายอาศัยอยู่กระจัดกระจาย การดำเนินการจึงควรจัดการออกกำลังหลายจุดโดยสร้างแกนนำในแต่ละจุดเพื่อสร้างแรงจูงใจและแรงเสริมในการออกกำลังกายโดยให้บุคคลอื่นที่วัยเดียวกับผู้สูงอายุและหรือต่างวัย ผู้สนใจที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมและลดความรู้สึกเขินอายของกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เพราะการทำร่วมกันเป็นกลุ่มจะเกิดผลดีกว่าออกกำลังกายคนเดียวการมาทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากผ่อนคลายนความเครียดจะได้เพื่อนและสังคมในวัยเดียวกันและมีความรู้สึกผูกพันกันในกลุ่มวัยเดียวกัน

ด้านจิตใจ การเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสร้างเสริมสุขภาพ และคุณภาพชีวิตที่ดีได้ การมั่นคงทางจิตใจในวัยผู้สูงอายุที่เหมาะสม การทำสมาธิ ธรรมะกับการครองตัวในวัยผู้สูงอายุการสร้างสุขภาพจิตที่ดีด้วยกระบวนการทำกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สาลี เพ็ญศิริ (2535) และสภาพอารมณ์ของผู้สูงอายุจะแปรผันไปตามสุขภาพจิต สุขภาพกาย ด้านสังคม และมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ (2538) ซึ่งได้กล่าวว่าผู้ที่สูงอายุการได้รับเกียรติจากสังคมและยกย่องจากสังคมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและการได้ช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการสร้างบุญสร้างกุศลทางหนึ่งที่ผู้สูงอายุสามารถพึงกระทำได้ การทำกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมรายได้ทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ แม้อายุจะพ้นวัยทำงานแล้วก็ตามการทำงานเพื่อแก้ปัญหาความเหงา ความว้าเหว่ จะส่งผลที่มีคุณค่าและนำสิ่งที่มีคุณค่าในตัวบุคคลของผู้สูงอายุที่มีอยู่ในแต่ละคนนำมาประมวลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกัน

ด้านอาชีพ การดำเนินกิจกรรมของศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอจุฬาภรณ์ ในพื้นที่บ้านชะอวด ส่งผลให้การจัดกิจกรรมที่เกิดจากความร่วมมือ ร่วมแรง

ร่วมใจของคนในชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทุกชั้นตอน ส่งผลให้การจัดกิจกรรม การศึกษาตลอดชีวิตด้านอาชีพ ผู้สูงอายุมีความรู้และทักษะในการทำผลิตภัณฑ์ในภาพรวมของ ชุมรมผู้สูงอายุ เกิดการรวมกลุ่มการผลิตผลิตภัณฑ์ไว้จำหน่ายภายในชุมชน เช่น ดอกไม้จันทร์ พิมเสนน้ำ เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากเกิดความ เพลิดเพลินแล้ว ยังเกิดรายได้ให้กับผู้สูงอายุด้วยกัน ซึ่งเป็นบทบาทและภารกิจขององค์กรสามารถ ดำเนินกิจกรรมประสบผลสำเร็จ และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ที่ปรากฏอยู่ พบว่าผู้สูงอายุเห็น ความสำคัญในการรวมกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ เพื่อแก้ความเหงา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในการทำ อาชีพให้เกิดรายได้และเหมาะสมกับวัย ด้วยวิธีการผลิตสินค้าเพื่อหารายได้ให้กับชมรมผู้สูงอายุ เองและรายได้ส่วนหนึ่งไปช่วยเหลือเพื่อนผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ (2538) พบว่า การทำงานของผู้สูงอายุจำนวนมากมีความ จำเป็นทางเศรษฐกิจจึงต้องทำงานเลี้ยงชีพแม้ว่าจะพ้นวันทำงานแล้วก็ตาม ดังนั้น การส่งเสริม การฝึกอาชีพระยะสั้นเพื่อการรวมกลุ่มกันสร้างรายได้ขึ้น ยังมีความจำเป็นโดยคำนึงถึงสภาพความ แข็งแรงของร่างกายความเหมาะสมกับเวลาและค่าตอบแทนที่เหมาะสม

ด้านสังคม การดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เพราะ ข่าวสารข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น ความจำเป็นการรับรู้ ความรู้ใหม่ ข้อมูลใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญ เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน บ้านชะอวด เช่น การช่วยเหลือศพผู้ยากไร้ด้วยวิธีการแจ้งผ่านไปยังผู้นำชุมชน เพื่อประสานไปยัง สำนักงานทรัพยากรและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รับการสงเคราะห์ศพฯ ละ 2,000 บาท เพื่อเป็น ค่าใช้จ่ายในการทำพิธีศพไว้ญาติ การจัดกิจกรรมเยี่ยมเพื่อนเป็นการจัดกิจกรรมที่แสดงความ เอื้ออาทรภายในกลุ่มของผู้สูงอายุ รับรู้ข้อมูลของกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน และเป็นกระบวนการหนึ่ง ในการนำข้อมูลเพื่อนำมาช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกริกศักดิ์ บุญญานุพงษ์ (อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2541) พบว่าการจัดบริการสังคมผู้สูงอายุ โดยคนในชุมชน ลดการพึ่งพิงจากหน่วยงานโดยเพิ่มบทบาทครอบครัว ชุมชน เข้ามีส่วนร่วม ในการดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุด้วยกัน จะเป็นหนทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีความรู้ก้าวหน้าทันโลกยุคปัจจุบัน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ชุมชนบ้านชะอวดที่มีศักยภาพความพร้อมในการรวมกลุ่มทำงานมีกระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นได้ ชัดเจน มีหลากหลายกลุ่มอาชีพที่รวมกลุ่มกันดำเนินการร่วมกันก่อนที่ผู้วิจัยจะได้เข้าไปดำเนินการ สภาพพื้นที่ที่มีความพร้อมการทำงานร่วมกัน และการดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อกลุ่ม ผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลบ้านชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช แกนนากลุ่มที่สำคัญ

โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นบุคคลที่เคารพนับถือของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมโดยตรง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และร่วมตรวจสอบ ตลอดจนการมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการดังกล่าวโดยกระบวนการเสวนาประชุม เพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินการและแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน ร่วมกันลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามแผนปฏิทินที่กำหนดของแต่ละฝ่ายที่รับผิดชอบในแต่ละช่วงที่ดำเนินการร่วมกัน โดยผู้มีส่วนร่วมได้เห็นประโยชน์ในการดำเนินการร่วมกัน ผลประโยชน์ที่ได้รับเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้สูงอายุของชุมชน เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ผลที่เกิดขึ้นกับการทำกิจกรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1) ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองทุกขั้นตอน 2) ผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ผลการดำเนินการสรุปได้ 2 ลักษณะดังนี้

1. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนร่วมของชุมชน ทุกคนให้ความร่วมมือและเห็นความสำคัญในการทำกิจกรรมร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การวางแผนการทำงานร่วมกัน การดำเนินการร่วมกัน การตรวจสอบ การปรับปรุงและการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันผสมผสานไปได้ดี ทุกคน “ร่วมรับผิดชอบ และรับชอบ” การทำกิจกรรมอยู่ภายใต้พื้นฐานของความสัมพันธ์ที่สมภาคและเท่าเทียมกัน โดยที่ผู้มีส่วนร่วมได้เกิดการช่วยเหลือในการทำกิจกรรมซึ่งกันและกัน ช่วยกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม มองเห็นช่องทางพัฒนากิจกรรม มีจิตใจเป็นหนึ่งเดียวกันต่อการทำงานร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันมองเห็นคุณค่าของความสามารถของผู้มีส่วนร่วมและผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีภูมิรู้และเกี่ยวกับความรู้นั้น เป็นบุคคลควรแก่การยกย่อง และนำความรู้ที่มีไปขยายผลกับผู้สูงอายุด้วยกัน ต่อผลที่เกิดขึ้นกับการทำงานร่วมกันผลที่ดีกับชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ

2. ผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ “ผู้สูงอายุ” พบว่าการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการจัดกรรมสำหรับผู้สูงอายุทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในพื้นที่เป็นทางการมากขึ้น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันมีมากขึ้น การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการสร้างความรัก ความผูกพัน เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันเข้าใจ และเกิดความเอื้ออาทรกันภายในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยสรุปผลการดำเนินการเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านสุขภาพกาย (Physical Domain) กลุ่มผู้สูงอายุมีทักษะและความเข้าใจในการออกกำลังกายทำต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ตลอดจนวิธีการดูแลตนเองในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย พบว่าผู้สูงอายุเกิดการรวมกลุ่มในการออกกำลังกายเพิ่มมากขึ้น โดยรวมกันเป็นจุดพื้นที่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันมาร่วมกันออกกำลังกาย เช่น จุดบริเวณด้านหน้าของวัดชะอวด

ผู้สูงอายุมีความกล้าในการบริหารร่างกายมากยิ่งขึ้น โดยมีทักษะการใช้ทำการบริหารร่างกายที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุโดยรวมแลกเปลี่ยน เรียนรู้อาหารและเครื่องดื่มนเพื่อสุขภาพ ตลอดจนเกิดการถ่ายทอดความรู้ของแต่ละคนที่มีอยู่นามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน

2.2 ด้านจิตใจ (Psychological Domain) การปฏิบัติธรรมในวันพระ ได้ฝึกการสวดมนต์ การนั่งสมาธิ ส่งผลให้เกิดความสงบทางด้านจิตใจ การฟังธรรมะในวันพระทำให้การดำเนินชีวิตเกิดความสุขทางใจต่อผู้ปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการบอกต่อและมีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2.3 ด้านอาชีพ (Career Domain) เกิดการรวมกลุ่มเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ไว้จำหน่ายและของชมรมผู้สูงอายุ เช่น การทำเครื่องหอม การทำพืมน้ำ การทำดอกไม้จันทน์

2.4 ด้านสังคม (Social Domain) การรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน ทำให้นำความรู้ไปช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ เช่น การช่วยเหลือศพผู้ยากไร้การร่วมทำกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ทำให้เกิดการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยกันทั้งด้านวัสดุสิ่งของ และการแสดงน้ำใจที่รักและเอื้ออาทรต่อกันในหมู่ผู้สูงวัยด้วยกันในกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ส่งผลให้เกิดความรักและสามัคคีต่อกันในกลุ่ม

3. ผลที่เกิดขึ้นกับองค์กร โดยเฉพาะหน่วยงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจุฬาภรณ์ ได้แก่ 1) เกิดความสัมพันธ์อันดีกับผู้มีส่วนร่วม ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตที่เป็นบทบาทและภารกิจหลักขององค์กร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนส่งผลให้การจัดกิจกรรมเกิดประสิทธิผลต่อผู้รับบริการ “ผู้สูงอายุ” โดยเฉพาะการลงทุนการร่วมลงทุนร่างกายและแรงใจในการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้ผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมเกิดประโยชน์มากมายมหาศาล กล่าวคือผู้สูงอายุมีความรู้และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมเกิดทักษะและความสามารถในการสร้างผลผลิตให้กับชมรมผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านอาชีพ ผู้สูงอายุมีทักษะและความสามารถในการผลิตดอกไม้จันทน์ การทำพืมน้ำ กิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมด้านจิตใจที่เกิดขึ้นจากความต้องการของผู้สูงอายุ เห็นคุณค่าและนำไปใช้ประโยชน์ภายในชมรมผู้สูงอายุ 2) เกิดผลในเชิงบวกต่อองค์กรและสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกันของชุมชนที่ส่งผลให้เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้ในระดับที่ระดับหนึ่ง โดยผู้มีส่วนร่วมเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานร่วมกันเพื่อผู้สูงอายุในชุมชน ส่งผลให้การทำงานที่มีกิจกรรมหลากหลายเกิดพลังการทำงานร่วมกัน มีการรับรู้รับทราบถึงผลสำเร็จ และสภาพปัญหาการทำงานร่วมกันนำไปสู่ทิศทางการปรับปรุงและการพัฒนาร่วมกัน ส่งผลให้การดำเนินงานมีพลังที่ช่วยหนุนเสริม

ในการขับเคลื่อนกิจกรรมของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเพื่อกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำเสนอทิศทางการพัฒนากระบวนการทำงาน ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ และพัฒนากิจกรรมต่อไป และข้อเสนอแนะทางการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน

1.1 การประชาสัมพันธ์กลุ่มเป้าหมายรับทราบกิจกรรมและผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ควรจะต้องใช้สื่อที่หลากหลาย

1.2 การค้นหาภูมิปัญญาผู้รู้ที่เป็นผู้สูงอายุในชุมชนบ้านชะอวดเพื่อนำมาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนและต่างชุมชนได้รับทราบ และนำข้อมูลดังกล่าวไปจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับการเรียนของเยาวชนรุ่นต่อไป

1.3 การสร้างแกนนำคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมสำหรับชุมชน และสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุควรแสวงหาและสร้างแกนนำเพิ่มขึ้นในการทำงานในพื้นที่ส่งเสริมการตลาดสำหรับผลิตและผลิตภัณฑ์ของชมรมผู้สูงอายุได้สามารถเกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง

1.4 การสร้างจิตสำนึกของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยคนในชุมชนผ่านผู้นำ แกนนำของชุมชนซึ่งมีภาคส่วนราชการสนับสนุนและเอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนให้หลากหลายกลุ่มเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.2 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำความรู้นำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในการเผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนที่ฝังลึกลงมาพัฒนาเป็นหลักสูตรเพื่อนำมาเผยแพร่ให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป

2.2 พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตอำเภอจุฬาภรณ์ ด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมกันอย่างต่อเนื่องจนกว่าชุมชนจะดำเนินการได้ด้วยตนเอง